

اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی زوجین بر سبک‌های تبادل اجتماعی و آشفتگی روانشناختی زنان دچار دلزدگی زناشویی

The effectiveness of Communication Skills Training on Social Exchange Styles and Psychological Disturbance of Women Suffering from Marital Heartbreak

Dr. Majid Saffarinia

Professor, Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran.

Shahrbanoo Moghaddasi*

Master of Psychology, Payam Noor University, South Tehran Branch, Iran. mdisamira61@gmail.com

دکتر مجید صفاری نیا

استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

شهربانو مقدسی (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد روانشناسی، دانشگاه پیام نور، واحد تهران جنوب، ایران.

Abstract

The purpose of this research was to determine the effectiveness of communication skills training on social exchange styles and psychological disturbance of women suffering from marital heartbreak. The research method was semi-experimental with a pre-test-post-test design with a control group. The statistical population of the research was married women suffering from marital burnout who referred to "Rokn" and "Rah Salamat" counseling centers in Tehran in 2022. To select the sample size, 30 women were randomly selected by purposeful sampling and divided into two experimental groups. and witnesses (15 people in each group) were placed. The research tools were Liebman et al.'s Social Exchange Styles Scale 2011 (SES), Kessler et al.'s Psychological Disturbance 2003 (K-10), and Pines Marital Burnout 1996 (CBM). The experimental group underwent 10 90-minute communication skills training sessions. Data analysis was done by multivariate analysis of covariance. The results showed that by controlling the pre-test effect, there is a significant difference between the post-test average of the two experimental and control groups in the variables of social exchange styles ($P=0.004$) and psychological disturbance ($P=0.002$) of women suffering from marital heartbreak, which shows the effect of training skills. There is a relationship in these women ($P<0.05$). Based on the findings of the research, it can be concluded that training communication skills by creating effective verbal and non-verbal communication, adaptability, and the formation of positive and useful behaviors leads to the strengthening of adaptive social exchange styles, reducing the psychological turmoil of women suffering from marital heartbreak.

Keywords: *psychological disturbance, marital heartbreak, social exchange styles, communication skills.*

چکیده

هدف از انجام این پژوهش تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر سبک‌های تبادل اجتماعی و آشفتگی روانشناختی زنان دچار دلزدگی زناشویی بود. روش پژوهش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش، زنان متأهل دچار دلزدگی زناشویی مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره "رکن" و "ره سلامت" شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بودند که به منظور انتخاب حجم نمونه، ۳۰ زن به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و به صورت تصادفی در دو گروه آزمایش و گواه (هر گروه ۱۵ نفر) قرار گرفتند. ابزار پژوهش مقیاس سبک‌های تبادل اجتماعی لیمن و همکاران (SES)، ۲۰۱۱، آشفتگی روانشناختی کسلر و همکاران (K-10) ۲۰۰۳ و دلزدگی زناشویی پاینز ۱۹۹۶ (CBM) بود. گروه آزمایش تحت ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای آموزش مهارت‌های ارتباطی قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با تحلیل کوواریانس چندمتغیره انجام شد. نتایج نشان داد که با کنترل اثر پیش‌آزمون بین میانگین پس‌آزمون دو گروه آزمایش و گواه در متغیر سبک‌های تبادل اجتماعی ($P=0/004$) و آشفتگی روانشناختی ($P=0/002$) زنان دچار دلزدگی زناشویی تفاوت معنادار وجود دارد که نشان دهنده تاثیر آموزش مهارت‌های ارتباطی در این زنان است ($P<0/05$). بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که آموزش مهارت‌های ارتباطی با ایجاد ارتباط کلامی و غیرکلامی موثر، سازگاری و شکل‌گیری رفتارهای مثبت و مفید منجر به تقویت سبک‌های تبادل اجتماعی سازگارانه، کاهش آشفتگی روانشناختی زنان دچار دلزدگی زناشویی می‌شود.

واژه‌های کلیدی: *آشفتگی روانشناختی، دلزدگی زناشویی، سبک‌های تبادل اجتماعی، مهارت‌های ارتباطی.*

یکی از آشفتگی‌ها و ناپهنجاری‌های روانشناختی که به مرور زمان عشق و علاقه بین زوجین را کمرنگ‌تر کرده و گاهی به طور کامل محو می‌کند و موجبات مشکلات روانی، ادامه سردی روابط، بی‌تفاوتی (طلاق عاطفی) و طلاق رسمی آنها را فراهم می‌کند، دلزدگی زناشویی^۱ است (دی‌اولیورا^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). دلزدگی زناشویی با علائم کسالت جسمی، عاطفی و روانی مداوم و در نتیجه احساس دائمی تنیدگی، ناامیدی و به تله افتادن همراه با از دست دادن اشتیاق، انرژی و هدف در افراد مشخص می‌شود (فانگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۱). سه عامل فقدان تعامل و تبادل، عدم ارضای نیاز به صمیمیت و تعارض‌های حل نشده یا عدم مهارت در حل تعارض‌ها از دلایل مهم دلزدگی است که در صورت عدم درمان و پیشگیری، پیامدهایی نظیر از پا افتادن جسمی، کسالت‌روانی و سرخوردگی عاطفی-هیجانی را به دنبال خواهد داشت (کیم^۴، ۲۰۲۱). نتایج پژوهش صفاری‌نیا، ادب‌دوست، شاهنده و زارع (۱۴۰۱) نشان داد که سبک غیرانطباقی تبادل زوجین، موجبات دلزدگی زناشویی آنها را فراهم می‌سازد.

عوامل زیادی در بروز دلزدگی زناشویی نقش دارند و دلزدگی نیز مانند سایر مسائل روانشناختی، معمولاً ماهیتی چندعلیتی دارد. یکی از این عوامل سبک‌های تبادل اجتماعی^۵ است. نظریه تبادل اجتماعی مبتنی بر این مفروضه است که افراد با دیدگاهی اقتصادی به روابط خود می‌نگرند، هزینه‌هایی آن را برآورد کرده و با منافع و پاداش‌های حاصل از آن مقایسه می‌کنند (راپوسو^۶ و همکاران، ۲۰۲۰). تبادل اجتماعی دارای پنج خرده مقیاس پیگیری (پایش مکرر سود و هزینه)، انصاف، فردگرایی، منفعت‌طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی است (کاتلر و کمبل^۷، ۲۰۱۸). بر اساس نظریه تبادل اجتماعی افراد برای تعیین ارزش یک رابطه دو محاسبه انجام می‌دهند: (۱) سطح مقایسه، یعنی ارزیابی مستقیم هزینه‌های تلاش و منابع در مقابل منافع حاصل از آن (۲) سطح مقایسه برای جایگزین‌ها، یعنی ارزیابی پیچیده‌تر نسبت هزینه - سود رابطه در مقابل نسبت هزینه - سود جایگزین‌های دیگری که در دسترس فرد قرار دارد (شجاع‌فرد و صفاری‌نیا، ۱۳۹۹). زمانی که یک فرد هزینه‌های یک رابطه را بیشتر از منافعش درک می‌کند، نظریه تبادل اجتماعی پیشبینی می‌کند که این شخص احتمالاً تصمیم به ترک این رابطه می‌گیرد (صفاری‌نیا و همکاران، ۱۳۹۹). همچنین نتایج مطالعات صفاری‌نیا و شریفیان (۱۳۹۹) نشان داد که سبک‌های تبادل اجتماعی به خصوص سبک انصاف در اختلال ازدواج به وصال نرسیده موثر است.

دلزدگی زناشویی منجر به از بین رفتن صمیمیت و جدایی عاطفی زوجین می‌شود. این موضوع سبب می‌شود تا زوجین نتوانند پاسخ مناسبی برای حل اختلاف‌هایشان بیابند و یکی از عوامل مؤثر در چگونگی پاسخگویی زوجین به حل اختلاف‌هایشان مقدار ظرفیت آنها در تحمل آشفتگی^۸ می‌باشد (مرادی و صادقی، ۱۳۹۹). آشفتگی روانشناختی^۹ ناراحتی خاص و حالت‌هیجانی است که توسط افراد به طور موقت یا دائم در پاسخ به عوامل تنیدگی‌زا و مزمن تجربه می‌شود (سونگ^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۲). افزون بر این، آشفتگی روانشناختی حالات ذهنی ناخوشایند افسردگی و اضطراب است که هر دو علائم هیجانی و فیزیولوژیکی را دارد (دانش‌نیا و همکاران، ۱۳۹۹). بر این اساس پژوهشگران بر این باورند که آشفتگی روانشناختی از یک منظر همان میزان اضطراب، افسردگی و استرسی است که فرد تجربه می‌کند (یو و همکاران^{۱۱}، ۲۰۲۲). در این شرایط شور و شوق زندگی کاهش یافته، احساس دلشکستگی و ناامیدی به حاکمیتی غالب تبدیل می‌گردد آشفتگی روانی شدید یک پیش‌بینی کننده برای بیماری‌های روانی جدی مثل اختلالات شدید افسردگی و اضطراب است (احمدی و همکاران، ۱۴۰۰).

نیمی از تنش‌های بین زوجین به دلیل عدم آشنایی با الگوهای ارتباطی مناسب و فقدان آموزش مهارت‌های ارتباطی^{۱۲} است (بیگدلی مجرد و همکاران، ۱۳۹۹). گاتمن^{۱۳} یکی از روانشناسان حوزه زناشویی است که برنامه‌های آموزشی متنوعی برای تقویت روابط زوجین

1. Marital heartbreak

2. De Oliveira

3. Fang

4. Kim

5. Social exchange styles

6. Raposo

7. Cutler and Campbell

8. Confusion tolerance

9. Psychological disturbance

10. Song

11. Yu

12. Communication skills

13. Gottman

ابداع کرده است. نظریه وی از مبانی و اصول اعتقادی نظریه‌های مختلف درمانی یاری جسته است؛ وی خاطر نشان کرد که وجه ممیزه روابط سالم زوجی با روابط ناسالم در الگوهای ارتباطی آنها می‌باشد (هریس و کومار^۱، ۲۰۱۸). این رویکرد با تمرکز بر صمیمیت و علاقه‌مندی زوجین نسبت به همدیگر و جایگزین کردن فضای انتقاد و تحریک‌پذیری با قدردانی و احترام و همچنین اصلاح و بهبود نقشه عشقی، افزایش احساس دلبستگی و تحسین، افزایش پاسخ‌ها و واکنش‌های هیجانی مثبت (گاتمن، ۲۰۱۸)، نفوذپذیری از همسر، پذیرش تفاوت‌های یکدیگر، مدیریت و پذیرش مشکلات غیرقابل حل و یکی کردن امور مالی به بهسازی روابط زناشویی می‌پردازد (گارانی^۲ و همکاران، ۲۰۱۹). در این راستا نتایج مطالعات سجادی و روشن (۱۳۹۴) نشان داد که آموزش مهارت‌های ارتباطی موجب بهبود نگرش به عشق و در عین حال کاهش دزدگی زناشویی شده است. امانی و لطافتی (۱۳۹۲) نشان دادند که آموزش گروهی مهارت‌های ارتباطی بر کاهش تعارضات زناشویی و مؤلفه‌های آن در زوجین تاثیر معناداری دارد. نتایج پژوهش بیگلدی‌مجرد و همکاران (۱۳۹۹) بیانگر تاثیر آموزش مهارت‌های ارتباطی بر کاهش دزدگی زناشویی و افزایش کیفیت زناشویی بود. مطالعه آذرینیک و همکاران (۱۴۰۰) نشان داد آموزش مهارت‌های ارتباطی توانسته منجر به کاهش تعارضات زناشویی و افزایش سطح رضایت زناشویی زنان شود. کریمی و همکاران (۱۳۹۹) دریافتند که آموزش مهارت‌های زناشویی مبتنی بر مدل گاتمن باعث بهبود الگوهای ارتباطی زنان می‌گردد. تیموری و میرزاوندی (۱۳۹۹) نشان دادند که آموزش مهارت‌های ارتباطی به‌طور معنی‌داری باعث بهبود مسئولیت‌پذیری، کارکرد اجتماعی و حل مساله در زنان سرپرست خانوار شد. یالسن و کاراهان^۳ (۲۰۱۸)، هانسون و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعات خود بدین نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های ارتباطی بر متغیرهای خانوادگی از جمله تعارضات خانوادگی، سازگاری و دزدگی زناشویی تاثیر معنادار دارد. دیپلوی و دیبر^۴ (۲۰۱۸) دریافتند که آموزش مهارت‌های ارتباطی برای بهبود تعارضات زناشویی نیز کاربردی و مؤثر بوده است، چراکه این راهبرد میزان منطبق در تعارض و گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز در زوجین را تبیین می‌نماید.

ریشه بسیاری از مشکلات زناشویی از جمله طلاق به‌طور مستقیم و غیرمستقیم از دزدگی زناشویی نشأت می‌گیرد. دزدگی می‌تواند منجر به نتایج منفی مانند اضطراب، افسردگی، احساس شکست، کاهش عزت‌نفس در ماندگی و کاهش انگیزه شود، به همین دلیل بخش زیادی از پژوهش‌های روانشناختی کوشش در جهت بهبود وجه‌های مختلف رابطه زوجین دارند. همچنین پیشینه پژوهش به خوبی بیانگر نقش اساسی مهارت‌های ارتباطی در بهبود کیفیت روابط زناشویی و انسجام خانوادگی بوده و متقابلاً نقص در مهارت‌های ارتباطی نیز عاملی اساسی در عدم تأمین نیاز اعضای خانواده به ویژه زنان است. سطوح ناتوانی مرتبط با تعارضات زناشویی به دلیل ضعف در مهارت‌های ارتباطی دامنه گسترده‌ای از مشکلات حوزه سلامت را در بر گرفته و در صورت حل نشدن بحران دامنه مشکلات گسترده شده و مانند یک ویژگی ثابت، مسیر رشد و تعالی فرد اعضای خانواده را تحت‌الشعاع قرار خواهد داد. بنابراین این پژوهش با هدف تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی زوجین بر سبک‌های تبادل اجتماعی و آشفتنی روانشناختی زنان دچار دزدگی زناشویی انجام شد.

روش

پژوهش حاضر نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری شامل زنان متأهل دچار دزدگی زناشویی مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره "رکن" و "ره سلامت" شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بودند که به منظور انتخاب حجم نمونه، ۳۰ زن به روش نمونه‌گیری هدفمند مبتنی بر ملاک‌های ورود و خروج انتخاب شدند و به صورت تصادفی ۱۵ نفر در گروه گواه و ۱۵ نفر در گروه آزمایش قرار گرفتند. ملاک‌های ورود به پژوهش عبارت بود از: رضایت‌آگاهانه جهت شرکت در پژوهش، حداقل تحصیلات دیپلم، گذشت حداقل ۵ سال از زندگی مشترک؛ کسب نمره بالاتر از خط برش (۷۰) در پرسشنامه دزدگی زناشویی پاینز (۱۹۹۶) و ملاک‌های خروج از پژوهش نیز عدم تمایل به ادامه شرکت در پژوهش و مخدوش بودن پرسشنامه و غیبت بیش از دو جلسه بود. جهت رعایت ملاحظات اخلاقی در پژوهش، داوطلبانه و اختیاری بودن شرکت افراد در پژوهش، تشریح حقوق و وظایف طرفین و محرمانه نگه داشتن اطلاعات به دست آمده در طی اجرای پژوهش و خروج آزادانه از پژوهش مد نظر قرار گرفت و در پایان کار، گروه گواه جزء شرکت‌کنندگان طرح قرار

1 Harris and Kumar

2 Garanzini

3 Yalsin and Karahan

4 Diploi and Diber

گرفتند و مداخله آموزشی نیز بر آنان اجرا شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (تحلیل کوواریانس چند متغیره) به کمک نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ انجام شد.

ابزار سنجش

مقیاس سبک‌های تبادل اجتماعی (SES):^۱ مقیاس تبادل اجتماعی توسط لیبنم^۲ و همکاران (۲۰۱۱) طراحی شده و مشتمل بر ۵۴ گویه و پنج خرده‌مقیاس پیگیری، انصاف، فردگرایی، منفعت‌طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی است. گویه‌ها در طیف لیکرت پنج درجه‌ای (کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۵) نمره‌گذاری می‌شوند؛ بنابراین حداقل و حداکثر نمره برابر با ۵۴ و ۲۷۰ خواهد بود. لیبنم و همکاران (۲۰۱۱)، پایایی مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس برابر با ۰/۸۳ گزارش کردند که میزان رضایت‌بخشی است و آلفای کرونباخ را پیگیری، انصاف، فردگرایی، منفعت‌طلبی و سرمایه‌گذاری افراطی به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۸۱، ۰/۸۱ و ۰/۷۵ و ۰/۶۸ گزارش کردند و روایی بر اساس تحلیل عامل تاییدی برای کل مقیاس ۰/۷۹ را گزار کردند که نشان‌دهنده برازش خوب مدل بوده است (لیبنم و همکاران، ۲۰۱۱). همچنین در پژوهش افسیه‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) روایی سازه‌ای تاییدی برای کل مقیاس ۰/۷۳ و پایایی مقیاس بر اساس آلفای کرونباخ، برای سبک‌های تبادل اجتماعی از ۰/۶۰ تا ۰/۷۸ متغیر بود. پایایی مقیاس در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد.

پرسشنامه آشفتگی روانشناختی (K-10):^۳ پرسشنامه آشفتگی روانشناختی توسط کسلر^۴ و همکاران در سال ۲۰۰۳ به صورت ۱۰ سوالی تنظیم شد. پاسخ سوالات به صورت ۵ گزینه‌ای تمام اوقات=۴، بیشتر اوقات=۳، بعضی اوقات=۲، به ندرت=۱ و هیچ وقت=۰ است که بین ۰-۴ نمره‌گذاری می‌شود. بر این اساس حداقل نمره در این پرسشنامه صفر و حداکثر نمره برابر ۴۰ است. کسب نمره بالاتر نشان‌دهنده آشفتگی روانشناختی بیشتر است. نتایج پژوهش اندرسون و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد که پرسشنامه آشفتگی روانشناختی کسلر از روایی سازه‌ای تاییدی ۰/۸۷ برخوردار است و پایایی کل پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ گزارش شد. یعقوبی (۱۳۹۴) هم روایی سازه‌ای تاییدی پرسشنامه را مطلوب و همبستگی سوالات با کل آزمون را ۰/۷۴ گزارش کرده است؛ همچنین پایایی تصنیف و اسپیرمن-براون ۰/۹۱ به دست آمد. در پژوهش رضانی و بختیاری (۱۳۹۷) نیز پایایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمد.

پرسشنامه دزدگی زناشویی (CBM):^۵ این پرسشنامه در سال ۱۹۹۶ توسط پاینز^۶ تدوین و دارای ۲۰ سوال با ۳ زیر مقیاس خستگی جسمی (احساس خستگی، سستی و داشتن اختلالات خواب)، از پا افتادن عاطفی (احساس افسردگی، ناامیدی، در دام افتادن) و از پا افتادن روانی (مثل احساس بی ارزشی، سرخوردگی و خشم به همسر) می‌باشد. نمره‌گذاری سوالات پرسشنامه به صورت لیکرت ۷ درجه‌ای (هرگز با نمره ۱ تا همیشه با نمره ۷) انجام می‌شود. نمره بالاتر در این پرسشنامه نشانه دزدگی بیشتر می‌باشد. پاینز (۱۹۹۶) در پژوهش خود روایی ملاک پرسشنامه را ۰/۷۲ گزارش کرد، همچنین ضریب پایایی پرسشنامه را با روش بازآزمایی در یک دوره یک ماهه برابر ۰/۷۶ و با استفاده از روش آلفای کرونباخ در دامنه‌ای بین ۰/۹۱ تا ۰/۹۳ گزارش کرده است. پایایی پرسشنامه در پژوهش رفیعی سویری و همکاران (۱۴۰۱) برای کل پرسشنامه با روش ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۱ و زیرمقیاس‌های آن در دامنه‌ای بین ۰/۷۲ الی ۰/۷۸ برآورد شده است، و روایی ملاک پرسشنامه ۰/۷۹ گزارش شده است. پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ به دست آمد.

پروتکل آموزش مهارت‌های ارتباطی مدل گاتمن (۲۰۱۰) که بر اساس کتاب هفت اصل ازدواج موفق تدوین شده است به گروه آزمایش در ۱۰ جلسه، به صورت هر هفته یک جلسه ۹۰ دقیقه‌ای آموزش داده شد اما گروه گواه تحت مداخله نبودند. یک هفته پس از اتمام جلسات، پس‌آزمون برای هر دو گروه اجرا گردید. خلاصه محتوای جلسات آموزشی در جدول ۱ مطرح شده است.

1 Questionnaire of social exchange styles (SES)

2 Liebnan

3. Psychological distress questionnaire (K-10)

4. Kessler

5 Marital depression questionnaire (CBM)

6 pines

جدول ۱: خلاصه جلسات آموزش مهارت‌های ارتباطی بر اساس مدل گاتمن

جلسات	محتوای جلسات
اول	مشخص کردن اهداف و منطق جلسات، برقراری رابطه حسنه و عاطفی، آشنایی با طرح کلی جلسات، پی بردن به اهمیت رابطه زناشویی و مفاهیم سازگاری و صمیمیت زوجها، بیان انتظار از مراجعان و تعهد آنان به شرکت در جلسات، لزوم یادگیری مطالب و سعی در به کارگیری آن در زندگی واقعی و در نهایت بیان اهمیت انجام تکالیف.
دوم	هدف: اصل اول؛ اصلاح و تقویت نقشه عشق خود. تکلیف: تمرین نقشه راه عشق برای کمک به تقویت شناخت و درک بهتر شریک زندگی.
سوم	هدف: اصل دوم؛ تقویت حس دل بستگی و تمجید، مفاهیم دل بستگی و تمجید، نشانه‌های وجود دل بستگی و چگونگی ایجاد دل بستگی در رابطه. تکلیف: دادن تکلیف دوره آموزشی هفت هفته‌ای برای تمجید و دل بستگی.
چهارم	هدف: اصل سوم؛ قدم برداشتن به سوی هم به جای پشت کردن به یکدیگر؛ عشق و احساسات عاطفی بین زوجین، چگونگی ایجاد آن و حفظ رابطه زناشویی از سردی و یکنواختی. تکلیف: وقتی همسرتان به شما تمایلی نشان نمی‌دهد، چه باید کنید؟
پنجم	هدف: اصل چهارم؛ اجازه دادن به همسر جهت نفوذ بر شما؛ چگونگی مقابله با همسر قدرت طلب. تکلیف: تسلیم برای پیروزی و بازی تنازع بقا در جزیره گاتمن
ششم	هدف: اصل پنجم؛ حل کردن مشکلات حل شدنی. تکلیف: پیدا کردن نمونه‌ای از تعارض‌های خود؛ بدون بحث درباره آن.
هفتم	ادامه کار بر حل تعارض‌ها در زمینه رفع موانع و مشکلات.
هشتم	هدف: اصل ششم؛ غلبه کردن بر موانع مفهوم بن بست در روابط زناشویی، شناسایی علل بن بست. تکلیف: اجرای این تمرین‌ها در محیط طبیعی و تهیه گزارش.
نهم	هدف: اصل هفتم؛ تحقق مفهوم مشترک، ایجاد فرهنگ جدید در خانواده. تکلیف: اجرای قوانین در منزل، مطالعه و بررسی مطالب در جلسات و تهیه نمونه‌هایی از ابهامات پیش آمده.
دهم	بحث‌های پایانی در زمینه جلسات و اجرای پس‌آزمون.

یافته‌ها

یافته‌های جمعیت شناختی نشان داد که میانگین و انحراف معیار سن شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش $36/26 \pm 7/89$ و در گروه گواه $41/20 \pm 5/35$ بود. از میان شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش $13/3$ تحصیلات دیپلم، $46/7$ لیسانس، $26/7$ کارشناس ارشد و $13/3$ دکتری داشتند و در گروه گواه 20 درصد تحصیلات دیپلم، 60 درصد لیسانس، $13/3$ درصد کارشناس ارشد و $6/7$ درصد دکتری داشتند. همچنین در گروه آزمایش 20 درصد بدون فرزند، 40 درصد دارای یک فرزند، $33/3$ درصد دو فرزند و $6/7$ درصد دارای سه فرزند و بیشتر بودند و در گروه گواه $26/7$ درصد بدون فرزند، $33/3$ درصد دارای یک فرزند، $33/3$ درصد دو فرزند و $6/7$ درصد دارای سه فرزند و بیشتر بودند. توصیف متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: شاخص آماری متغیرهای سبک‌های تبادلی اجتماعی و آشفتگی روانشناختی

متغیر	گروه آزمایش	میانگین	انحراف معیار	گروه گواه	میانگین	انحراف معیار	کولموگروف اسمیرنوف
سبک‌های تبادلی اجتماعی	پیش‌آزمون	۵۰/۲۰	۴/۱۴	پیش‌آزمون	۵۰/۹۳	۵/۲۴	۰/۷۰
	پس‌آزمون	۵۳/۴۷	۴/۲۴	پس‌آزمون	۵۰/۴۷	۴/۹۴	۰/۰۷
	پیش‌آزمون	۳۲/۶۰	۵/۵۷	پیش‌آزمون	۳۲/۴۰	۹/۱۳	۰/۲۶

معنی‌داری

Z

آشفتگی روانشناختی	پس‌آزمون	۲۸/۲۷	۷/۱۳	پس‌آزمون	۳۲/۳۳	۹/۱۸	۰/۹۲۹	۰/۳۴
-------------------	----------	-------	------	----------	-------	------	-------	------

جدول ۲، نشان می‌دهد که میانگین و انحراف‌معیار سبک‌های تبادل اجتماعی و آشفتگی روانشناختی در گروه آزمایش تغییرات محسوسی داشته است. جهت بررسی اثر مداخله آموزشی، از تحلیل کوواریانس چندمتغیری استفاده شد؛ بنابراین ابتدا پیش‌فرض‌هایی که برای آزمون فوق نیاز بود بررسی گردید. برای بررسی توزیع نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شد که نتایج نشان داد سطح معناداری به دست آمده متغیرهای سبک‌های تبادل اجتماعی و آشفتگی روانشناختی بیشتر از ۰/۰۵ و در نتیجه توزیع نمرات نرمال است. برای بررسی مفروضه برابری واریانس‌ها از آزمون لوین استفاده شد؛ نتایج آزمون لوین نشان داد که فرض همگنی واریانس نیز برای متغیرهای سبک‌های تبادل اجتماعی ($F=۱/۶۱۰$) و آشفتگی روانشناختی ($F=۳/۴۱۱$) برقرار است ($P < ۰/۰۵$). پیش‌شرط لازم دیگر جهت بررسی نبودن تعامل بین گروه‌ها و نمرات پیش‌آزمون بررسی پیش‌فرض همگنی شیب رگرسیون است که میزان F محاسبه شده در سطح ۰/۰۵ معنادار نبود ($P > ۰/۰۵$). و بین گروه‌ها و پیش‌آزمون تعامل وجود نداشت. به منظور شرط همگنی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس از آزمون باکس استفاده گردید باتوجه به سطح $Sig=۰/۰۹۵$ برای متغیرهای تحقیق، فرض برابری ماتریس کوواریانس برای متغیرهای تحقیق تأیید نشد. در این حالت، برای آزمون فرض کلی در جدول ۳، از اثر پیلایی استفاده نمی‌شود و سه سطر دیگر مورد توجه قرار می‌گیرند.

جدول ۳. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیره

آزمون	مقدار	F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معناداری
اثر پیلایی	۰/۶۷	۷/۷۳	۵/۰۰۰	۱۹/۰۰۰	۰/۰۰۱
لامبدای ویلکز	۰/۳۲	۷/۷۳	۵/۰۰۰	۱۹/۰۰۰	۰/۰۰۱
اثر هتلینگ	۲/۰۳	۷/۷۳	۵/۰۰۰	۱۹/۰۰۰	۰/۰۰۱
بزرگترین ریشه‌روی	۲/۰۳	۷/۷۳	۵/۰۰۰	۱۹/۰۰۰	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، سطوح معناداری آزمون‌ها بیانگر آن است که بین دو گروه آزمایش و گواه در متغیرهای سبک‌های تبادل اجتماعی و آشفتگی روانشناختی در مرحله پس‌آزمون تفاوت معنادار وجود دارد ($F=۷/۷۳$, $P=۰/۰۰۱$). در ادامه برای درک دقیق‌تر و بررسی تاثیر جداگانه متغیر مستقل بر متغیرهای وابسته، از آزمون تحلیل کوواریانس تک‌متغیره استفاده می‌شود.

جدول ۴. نتایج تحلیل کوواریانس تک‌متغیری متغیرهای وابسته در دو گروه آزمایش و گواه

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معنی‌داری	ضریب اتا
سبک‌های تبادل اجتماعی	پیش‌آزمون گروه	۱۴۷۹/۲۸	۱	۱۴۷۹/۲۸	۴۲/۱۹	۰/۰۰۲	۰/۲۳
	خطا	۱۱۸/۴۹	۲۷	۴/۳۸	۱۰/۵۴	۰/۰۰۱	۰/۳۱
آشفتگی روانشناختی	پیش‌آزمون گروه	۱۳۵۹/۹۹	۱	۱۳۵۹/۹۹	۶۸/۷۲	۰/۰۰۱	۰/۷۱
	خطا	۵۳۴/۲۶	۲۷	۱۱۵/۳۱	۵/۸۲	۰/۰۰۲	۰/۱۷

نتایج جدول ۴، نشان می‌دهد که بین دو گروه آزمایش و گواه در متغیرهای سبک‌های تبادل اجتماعی و آشفتگی روانشناختی، تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < ۰/۰۰۱$). ضریب اتا به دست آمده بیانگر این است که واریانس مربوط به تفاوت دو گروه در پس‌آزمون، ناشی از اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی می‌باشد.

پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر سبک‌های تبادلی اجتماعی و آشفستگی روانشناختی زنان دچار دلزدگی زناشویی انجام شد. نتایج نشان داد که آموزش مهارت‌های ارتباطی منجر به بهبود سبک‌های تبادلی اجتماعی زنان دچار دلزدگی زناشویی می‌شود. این یافته با نتایج مطالعات آذرنیک و همکاران (۱۴۰۰)، کریمی و همکاران (۱۳۹۹)، تیموری و میرزاوندی (۱۳۹۹)، و دیپلوی و دبیر (۲۰۱۸) همسو بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت که رویکرد گاتمن با تأکید بر آموزش نحوه ابراز خواسته‌های خود (به عنوان مثال خواسته‌ها باید روشن و واضح بیان شوند، کلی نباشند و عاری از سرزنش و تحقیر باشند) و نحوه پاسخ به خواسته‌های همسر از طریق آموزش تفاوت سه سبک پاسخدهی یعنی بی‌اعتنایی به خواسته‌ها، درگیر شدن و مخالفت با خواسته و برآورده کردن یا پاسخ مثبت به خواسته‌ها منجر به بهبود الگوی ارتباطی سازنده می‌شود (علیزاده، ۱۳۹۶). آموزش مهارت‌های ارتباطی با ایجاد یک امنیت هیجانی؛ بدون احساس انزوا و همانندسازی افراطی با افکار و هیجانات، امکان درون‌پویایی را فراهم می‌کند تا فرد فرصت پیدا کند با دقت بیشتری الگوهای ناسازگار فکری، هیجانی و رفتاری خود را درک و اصلاح نموده و در مواجهه با تعارضات ساده روزمره واکنش‌های غیرانتطیاقی و تبادلات منفی رفتاری کمتری نشان دهد. تبیین دیگر این نتیجه است که اعتماد و تعهد کلیدی‌ترین مفاهیم در رویکرد تبادل اجتماعی است؛ اعتماد اجازه می‌دهد افراد منصفانه رفتار و برخورد کنند و در درازمدت انتظار انصاف داشته باشند. تعهد هم شامل ایجاد ثبات در ارتباط از طریق سطح بالایی از پاداش متقابل است (صفری‌نیا و همکاران، ۱۴۰۱). در روابط رمانتیک دو شکل تبادل دیده می‌شود: تقابلی (انجام اقداماتی سودمند به نفع طرف مقابل بدون اطلاع از زمان یا نحوه تلافی او) و مذاکره‌ای (چانه‌زنی صریح برای رسیدن به توافق در راستای منافع دوجانبه با ارزش برابر یا نابرابر). تبادل تقابلی در ایجاد اعتماد مؤثرتر از تبادل مذاکره‌ای است، چون قبول ضرر احتمالی رابطه، عامل مهمی در شکل‌گیری اطمینان و فرصتی برای اثبات قابل اعتماد بودن شریک هست. بنابراین تعهد اندک و عدم اعتماد در نارضایتی زناشویی تعیین‌کننده است. همچنین می‌توان گفت آموزش مهارت‌های ارتباطی از طریق تقویت نگرش مشارکتی زوجین در مقابل جهت‌گیری مبادله‌ای، می‌تواند باعث شود فرد از تفکر «این به خاطر آن» فاصله گرفته و بر «ما بودن» تأکید نماید (آنچه برای تو خوب است، برای من هم خوب است) و بدون پیش‌بینی مقدار پاداشی که در رابطه دریافت می‌کند، سرمایه‌گذاری هیجانی کند. فردی با جهت‌گیری مشارکتی ممکن است به پاداش‌ها و هزینه‌ها نیز توجه نماید اما کمک کردن به طرف مقابل برای ارضای نیازها را بیش از آنکه هزینه بر بداند، پاداش دهنده می‌داند. برای وی سود و زیان در عشق و احساس بی‌اهمیت هستند. سود و زیان رابطه با چیزهای جایگزین مقایسه نمی‌شود چراکه بدون عشق و حس ما بودن، بی‌معنا هستند (یالسنین و کاراهان، ۲۰۱۸). به علاوه در این رویکرد از تکنیک‌های افزایش حساب بانکی عاطفی مانند امتیازدهی به خود بخاطر انجام کار مثبت در قبال همسر و تکنیک مکالمه‌ی کاهش استرس استفاده شد، لذا کاربرد موارد مطرح شده باعث تقویت سبک‌های تبادلی اجتماعی سازنده گشت.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که آموزش مهارت‌های ارتباطی منجر به کاهش آشفستگی روانشناختی زنان دچار دلزدگی زناشویی می‌شود. این یافته با نتایج مطالعات بیگلدی مجرد و همکاران (۱۳۹۹)، سجادی و روشن (۱۳۹۴)، امانی و لطافتی بریس (۱۳۹۲) هانسون و همکاران (۲۰۱۹)، یالسنین و کاراهان (۲۰۱۸) همسو بود. در تبیین این یافته باید خاطر نشان کرد که آموزش مهارت‌های ارتباطی شامل مهارت‌های خودآگاهی، گوش دادن فعال، آشنایی با سبک‌های ارتباط و مهارت‌های حل تعارض و غیره است که باعث می‌شوند افراد از روش‌های ناسازگار حل تعارض دست بکشند و به جای آن از روش‌های سازنده که شامل روش مصاحبه و یکپارچگی است در روابط خود بیشتر استفاده کنند. مهارت‌های ارتباطی با هدف شناخت بیشتر افراد از یکدیگر، حل مشکلات، رسیدن به یک راه حل عملی مورد توافق و ایجاد جو مشارکتی میان افراد، افراد را متعهد می‌سازد تا مشکلات را به شکلی حل نمایند که نیاز نباشد یک نفر به خاطر دیگری از دست برود و نهایتاً باعث می‌شود افراد احساس رضایت و برابری (هم در شادی و هم در غم‌های زندگی) کنند. همچنین آموزش مهارت‌های ارتباطی با آموزش گام به گام روبرو شدن با مشکل و چگونگی حل آن به افراد یاد می‌دهد هنگام مواجهه با مشکل به جای درگیری و اجتناب سعی کنند با روش‌های سازنده به حل آن بپردازند که این عوامل از طریق کاهش تعارضات و مشکلات اجتماعی باعث بهبود کارکردهای اجتماعی و کاهش آشفستگی روانشناختی می‌شوند (تیموری و میرزاوندی، ۱۳۹۹). همچنین در این رویکرد تأکید می‌شود افراد بتوانند موفقیت‌ها را به خودشان نسبت دهند و معتقد شوند که تفکر، رفتار و احساسی که تجربه می‌کنند تحت کنترل خودشان است و چنانچه به این نتیجه رسیدند که رفتارشان، آنها را در جهت ارضای نیازهایشان سوق نمی‌دهد رفتار دیگری را انتخاب و پذیرای مسئولیت پیامد انتخاب خود باشند. این فرآیند منجر به احساس توانمندی در زنان دچار دلزدگی شده و در نتیجه آنها می‌توانند بر پایه ادراک خودکارآمدی

بالاتر، پردازش‌های شناختی تصحیح شده‌تری را تجربه نمایند. نتیجه این فرآیند کاهش افکار خودآیند منفی در زنان دچار دزدگی و در نتیجه کاهش پریشانی روانشناختی در این افراد است (دیپلوی و دیبر، ۲۰۱۸).

به طور خلاصه این تحقیق نشان داد که آموزش مهارت‌های ارتباطی می‌تواند به زنان دچار دزدگی زناشویی در برقراری یک رابطه حسنه در جهت رشد و شکوفایی کمک نماید و از ایجاد یا تداوم احساسات مخرب و منفی در طول رابطه زناشویی بکاهد. علاوه بر آن این شیوه آموزشی به زنان متأهل در حل تعارض و رفع مشکلات زناشویی، پرهیز از روابطی که منجر به شکست می‌شوند، کاهش ناامیدی، خشم، احساس بی‌ارزش بودن، افسردگی و ناکامی و افزایش حس همدلی و شناخت بهتر از نیازها و تمایلات همدیگر و افزایش رغبت جهت تداوم رابطه زناشویی و بهبود رابطه‌ای توأم با رضایت کمک می‌کند. لذا لازم است مشاوران و درمانگران خانواده نگاه ویژه‌ای به مقوله‌ی دزدگی زناشویی جهت جلوگیری از بروز پیامدهای نامطلوب داشته باشد.

این پژوهش به مانند پژوهش‌های دیگر دارای محدودیت‌هایی می‌باشد. مهم‌ترین محدودیت پژوهش، استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی است. با توجه به اینکه پژوهش حاضر بر روی نمونه زنان دچار دزدگی شهر تهران انجام گرفته است بنابراین بهتر است در تعمیم یافته‌ها احتیاط لازم به عمل آید. از دیگر محدودیت‌های پژوهش می‌توان به بُعد جنسیت اشاره کرد که به دلیل تک جنسیتی بودن اعضا (زنان) امکان اثرگذاری آموزش در هر دو طرف رابطه میسر نبود، به علاوه نبود مرحله پیگیری نیز از جمله محدودیت‌های دیگر این پژوهش است که باید به آن توجه نمود. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی به منظور دستیابی به اطلاعات دقیق‌تر، کامل‌تر و بررسی تداوم تاثیرات آموزش مهارت‌های ارتباطی مبتنی بر رویکرد گاتمن مرحله پیگیری نیز انجام گیرد. با توجه به نتایج حاصل از پژوهش پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌های بیشتری در خصوص اثربخشی مهارت‌های ارتباطی در جهت شفاف شدن اثرات این رویکرد به جهت افزایش تعمیم‌پذیری یافته‌ها انجام پذیرد و همچنین با توجه به نتایج حاصل از پژوهش حاضر مبنی بر اثربخش بودن مهارت‌های ارتباطی سبک‌های تبادل اجتماعی و آشفته‌گی روانشناختی پیشنهاد می‌گردد مشاوران زوج و خانواده در کلاس‌های آموزشی و جلسات مشاوره‌ای به منظور ترمیم و غنی‌سازی روابط زناشویی از آموزش مهارت‌های ارتباطی استفاده نمایند.

سیاسگزار: این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه پیام‌نور واحد تهران جنوب است. بدین وسیله از کلیه شرکت‌کنندگان که در انجام این مطالعه همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

منابع

- آذرنیک، م.، رفیعی‌پور، ا.، حاتمی، م.، موسوی، م. (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر میزان رضایت زناشویی و کاهش تعارضات زناشویی دانشجویان زن دانشگاه علوم پزشکی. *زن و مطالعات خانواده*، ۱۴(۵۴): ۱۵۹-۱۴۹. [JWSF.2021.1923537.1540/181.10.30.495](https://doi.org/10.22034/spr.2021.287257.1651)
- احمدی، ع.، وزیری، ش.، آهی، ق.، لطفی کاشانی، ف.، اکبری، م. (۱۴۰۰). مقایسه تأثیر مداخله مبتنی بر پذیرش و تعهد و معنویت‌درمانی بر کاهش پریشانی روان‌شناختی (اضطراب، افسردگی و استرس) بیماران مبتلا به سرطان پستان. *مجله مطالعات ناتوانی*، ۱۱(۱): ۴۶-۳۶. <http://jdisabilstud.org/article-1-2500-fa.html>
- افسیه زاده، م.، فرقدانی، آ.، شاطریان‌محمدی، ف. (۱۴۰۰). بررسی نقش میانجی سبک‌های تبادل اجتماعی در روابط فعال‌سازی-بازداری رفتاری و احقاق جنسی در زنان متأهل. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۱(۴۳): ۸۸-۶۷. <https://doi.org/10.22034/spr.2021.287257.1651>
- امانی، ا.، لطافتی‌بریس، ر. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش گروهی مهارت‌های ارتباطی بر کاهش تعارضات زناشویی زوجین. *مشاوره کاربردی*، ۳(۲): ۳۶-۱۷. https://jac.scu.ac.ir/article_10670.html
- بیگدلی‌مجرد، ف.، انتصار فومنی، غ.، حجازی، م. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر کاهش دزدگی زناشویی و افزایش کیفیت زناشویی پرستاران زن متأهل. *نشریه پژوهش پرستاری ایران*، ۱۵(۴): ۲۳-۱۵. [URL: http://ijnr.ir/article-1-2366-fa.html](http://ijnr.ir/article-1-2366-fa.html)
- تیاموری، ز.، میرزاوندی، ج. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر مسئولیت‌پذیری، کارکرد اجتماعی و حل مساله در زنان سرپرست خانوار بهزیستی شهر اهواز. *نشریه علمی روانشناسی اجتماعی*، ۷(۵۴): ۱۱۴-۱۰۳. https://journals.iau.ir/article_673395.html
- دانش نیا، ف.، داودی، ح.، تقوایی، د.، حیدری، ح. (۱۳۹۹). اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد بر پریشانی روان‌شناختی و مشکلات خواب در زنان مبتلا به سرطان پستان. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد*، ۶۳(۶): ۳۰۶۶-۳۰۷۷. [MJMS.2021.17773/10.22034](https://doi.org/10.22034/spr.2021.287257.1651)

رفیعی سویری، م.، چهری، آ.، حسینی، س.، امیری، ح. (۱۴۰۱). مقایسه اثربخشی زوج درمانی مبتنی بر پذیرش و تعهد با زوج درمانی شناختی-رفتاری بر تعارض زناشویی و انعطاف‌پذیری شناختی در زنان متأهل دارای دلزدگی زناشویی. *خانواده درمانی کاربردی*، ۳(۲): ۳۱۷-۳۳۹. [AFTJ.2022.323087.1335/۱۰.۲۲۰۳۴](https://doi.org/10.22034/AFTJ.2022.323087.1335)

رضائی، ب.، بختیاری، ف. (۱۳۹۷). اثربخشی معنویت درمانی بر اجتناب شناختی و پریشانی روان شناختی سالمندان حاضر در خانه سالمندان. *سالمنشناسی*، ۳(۴): ۳۲-۴۱. URL: <http://joge.ir/article-1-276-fa.html>

سجادی، ف.، روشن، ر. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر بهبود نگرش به عشق و کاهش دلزدگی زناشویی. *پژوهش‌های مشاوره*، ۱۴(۵۳): ۹۱-۱۱۱. <http://iran-counseling.ir/journal/article-111-91-fa.html>

شجاع فرد، ش.، صفاری نیا، م. (۱۳۹۹). بررسی و مقایسه‌ی ناهماهنگی شناختی و سبک‌های تبادل اجتماعی در بیماران زن مبتلا به اختلال افسردگی اساسی و زنان سالم. *مجله روانشناسی و روانپزشکی شناخت*، ۷(۳): ۱۳۵-۱۲۴. [10.52547/shenakht.7.3.124](https://doi.org/10.52547/shenakht.7.3.124)

صفاری نیا، م.، خلیلی، م. (۱۳۹۹). مقایسه سبک‌های تبادل اجتماعی و جامعه‌پسندی در میان بیماران مبتلا به سرطان گوارش و قلبی و گروه عادی. *نشریه علمی روانشناسی اجتماعی*، ۸(۵۵): ۲۷-۱۵. https://psychology.ahvaz.iau.ir/article_674840.html

صفاری نیا، م.، ادب‌دوست، ف.، شاهنده، م.، زارع، ح. (۱۴۰۱). پیش‌بینی دلزدگی زناشویی براساس مقایسه اجتماعی و سبک تبادل زوجین. *رویش روان شناسی*، ۱۱(۲): ۸۵-۹۴. <https://doi.org/10.30473/sc.2020.44845.2328>

صفاری نیا، م.، شریفیان، م.، عزیزاده‌فرد، س. (۱۳۹۹). نقش تئوری تبادل اجتماعی در پیش‌بینی ازدواج به وصال نرسیده. *شناخت اجتماعی*، ۹(۱): ۴۶-۲۹. [۲۰.۱۰۰۱.۱.۲۳۲۸۳۳۵۳.۱۴۰۱.۱۱.۲.۴.۳](https://doi.org/10.1001.1.23283353.1401.11.2.4.3)

کریمی، ا.، احمدی، ص.، زهراکار، ک. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مهارت‌های زناشویی به روش گاتمن بر الگوهای ارتباطی زنان. *فرهنگ مشاوره و روان درمانی*، ۱۱(۴۴): ۲۷۸-۲۵۳. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.49279.2296>

گاتمن، ج.، گاتمن، ج. (۲۰۱۸). *۱۰ اصل اساسی زوج درمانی اثربخش*؛ ترجمه زهراکار، لوف‌پور، ایزدی اجیرلو. تهران: نشر تمدن علم.

گاتمن، ج. (۱۹۹۹). *کتاب هفت اصل موفقیت در ازدواج و زناشویی*. ترجمه: سید مرتضی نظری (۱۳۹۳). انتشارات اندیشه معاصر.

گاتمن، ج. (۲۰۰۱). *به‌سازی رابطه‌ها*، ترجمه مصطفی، عزیزاده (۱۳۹۶). نشره قطره.

مرادی، ز.، صادقی، م. (۱۳۹۹). *رابطه دلزدگی زناشویی و تحمل پریشانی در دانشجویان متأهل*، چهارمین همایش ملی روانشناسی دانشگاه پیام نور، رشت. <https://civilica.com/doc/1126700>

یعقوبی، ح. (۱۳۹۴). ویژگی‌های روانسنجی نسخه ۱۰ سوالی پرسشنامه پریشانی روانشناختی کسلر (K-10). *فصل‌نامه پژوهش‌های کاربردی روانشناختی*، ۶(۴): ۴۵-۵۷. [10.22059/JAPR.2016.57963](https://doi.org/10.22059/JAPR.2016.57963)

Anderson, L. S., Grimsrud, A., Myer, L., Williams, D. R., Stien, D. J., & Seedat S. (2011). The psychometric properties of the K10 and K6 scales in screening for mood and anxiety disorders in the South African Stress and Health study. *International Journal Methods Psychiatr Research*, 20(4), 215-223. DOI: [10.1002/mpr.351](https://doi.org/10.1002/mpr.351)

Cutler, J., & Campbell-Meiklejohn, D. (2018). A comparative Fmri meta-analysis of altruistic and strategic decisions to give. *NeuroImage*, 184(1), 227-241. [A comparative Fmri meta-analysis of altruistic and strategic decisions to give. NeuroImage](https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2018.07.041)

De Oliveira, L. Carvalho, J. & Nobre, P. (2021). A systematic review on sexual boredom. *The Journal of Sexual Medicine*, 12(1), 42-53. DOI: [10.1016/j.jsxm.2020.12.019](https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2020.12.019)

Du Plooy, K., & De Beer, R. (2018). Effective interactions: Communication and high levels of marital satisfaction. *Journal of Psychology in Africa*, 28(2), 161-167. <https://doi.org/10.1080/14330237.2018.1435041>

Fung, J. Lin, C. Joo, S. & Wong, M. S. (2021). Factors Associated with Burnout, Marital Conflict, and Life Satisfaction among Chinese American Church Leaders. *Journal of Psychology and Theology*, 21(2), 115-127. <https://doi.org/10.1177/0091647121101159>

Falahati, F., & Mohammadi, M. (2020). Prediction of Marital Burnout Based on Automatic Negative Thoughts and Alexithymia among Couples. *Journal of Midwifery and Reproductive Health*, 8(2), 2218-2226. [10.22038/JMRH.2020.43917.1522](https://doi.org/10.22038/JMRH.2020.43917.1522)

Garanzini, S., Yee, A., Gottman, J., Gottman, J., Cole, C., Preciado, M., & Jaslulca, C. (2019). Results of Gottman method couples therapy with gay and lesbian couples. *Journal of Marital Family Therapy*, 43(4), 674-684. DOI: [10.1111/jmft.12276](https://doi.org/10.1111/jmft.12276)

Haris, F., & Kumar, A. (2018). Marital satisfaction and communication skills among married couples. *Indian journal of social research*, 59(1), 35-44. <https://www.researchgate.net/publication/324680369>

Hansson, K., & Lund Bland, B. (2019). Effectiveness couple therapy of treatment and long term follow up. *Journal of family therapy*, 32(12), 98- 106. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6427.2006.00343.x>

Kim, Y. J. (2021). Panel analysis on the changes in the quality of life of the divorced elderly. *Ilkogretim Online*, 20(3), 114-126. doi: [10.17051/ilkonline.2021.03.112](https://doi.org/10.17051/ilkonline.2021.03.112)

Kessler, R.C., Andrews, G., Colpe, L.J., Hiripi, E., Mroczek, D.K., Normand, S.L. T., Walters, E.E. & Zaslavsky, A.M. (2003). Short screening scales to monitor population prevalence's and trends in nonspecific psychological distress. *Psychological Medicine*, 32(6), 959-976. DOI: [10.1017/s0033291702006074](https://doi.org/10.1017/s0033291702006074)

The effectiveness of Communication Skills Training on Social Exchange Styles and Psychological Disturbance of ...

- Leybman, M., Zuroff, D., & Fournier, M. (2011). Social exchange styles: Measurement, validation, and application. *European Journal of Personality*, 25(3), 198-210. <https://doi.org/10.1002/per.785>
- Pinse, A., Neal, M., Hammer, L., & Icekson, T. (2011). Job burnout and couple burnout in dual-earner couples in the sandwiched generation. *Social Psychology Quarterly*, 74(4), 361-385. <https://doi.org/10.1177/0190272511422452>
- Raposo, S., Rosen, N., & Muise A. (2019). Self expansion in associated with greater relationship and sexual well-being for couples coping with low sexual desire. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(2), 91-103. [DOI:10.1177/0265407519875217](https://doi.org/10.1177/0265407519875217)
- Song, Q., Liu, C., Wang, J., & Yin, G. (2022). Course and predictors of psychological distress among colorectal cancer survivors with ostomies: A longitudinal study. *European Journal of Oncology Nursing*, 59(9), 21-29. [DOI: 10.1016/j.ejon.2022.102170](https://doi.org/10.1016/j.ejon.2022.102170)
- Yu, H., Li, H., Zuo, T., & Cao, L. (2022). Financial toxicity and psychological distress in adults with cancer: A treatment-based analysis. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*, 9(9), 69-78. <https://doi.org/10.1016/j.apjon.2022.04.008>
- Yalcin, B., & Karahan, F. (2018). Effects of a Couple Communication Program on Marital Adjustment. *JABFM*, 20(1), 52-74. [DOI: 10.3122/jabfm.2007.01.060053](https://doi.org/10.3122/jabfm.2007.01.060053)